

EL LLIBRE *QÜESTIONS DE VIDA*
DE MOIXÉ NATAN, JEU DE TÀRREGA
Estudi preliminar, edició crítica i traducció catalana
d'una col·lecció medieval
de proverbis hebreus

Tesi presentada per JOSEP XAVIER MUNTANÉ I SANTIVERI per a
l'obtenció del títol de doctor en Filologia Semítica

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

ÍNDEX BIBLIOGRÀFIC

---

1. FONTS DOCUMENTALS, EDICIONS I TRADUCCIONS

AAVV, *Els llibres de privilegis de Tàrraga (1058-1473)*, Barcelona: Fundació Noguera, 1997.

אלבק, חנוך, *ששה סדרי משנה*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1959.

ALMBLADH, KARIN, *Joseph ha-Kohen, Sefer 'Emeq ha-Bakha (The Vale of Tears) with the chronicle of the anonymous Corrector. Introductions. Critical Edition. Comments*, Uppsala: Almqvist & Wiksell, 1981.

ALONSO SCHÖKEL, LUIS; MATEOS, JUAN (coord.), *Nueva Biblia Española*, Madrid: Cristiandad, 1975⁴.

_____ ; VÍLCHEZ LÍNDEZ, JOSÉ, *Sapienciales. 1. Proverbios*, Madrid: Cristiandad, 1984.

אסף, שמתה, "ארבעה מכתבים מאת רבנו נסים גירונדי ז"ל", *קורב*, 3, 1936-7, pp. 98-99.

ASCHER, BENJAMIN HAYIM, *A Choice of Pearls. Ethical Sentences, Maxims and Salutary Reflections of Rabbi Salomon Ibn Gabirol and Translated into Hebrew by Rabbi Jehuda Ibn Tibbon*, Londres: Trübner & Co., 1859.

ASSIS, YOM TOV (ed.), *The Jews in the Crown of Aragon. Regesta of the Cartas Reales in the Archivo de la Corona de Aragón. Part I: 1066-1327*, Jerusalem: Hebrew University, 1993. (Sources for the History of the Jews in Spain, 4).

_____ (ed.), *The Jews in the Crown of Aragon. Regesta of the Cartas Reales in the Archivo de la Corona de Aragón. Part II: 1328-1493*, Jerusalem, Hebrew University, 1995. (Sources for the History of the Jews in Spain, 5).

BAER, FRITZ, *Die Juden im christlichen Spanien. Erster Teil: Urkunden und Regesten. 1. Aragonien und Navarra*, Berlín: Akademie, 1929.

La Bíblia. BCI. Bíblia catalana traducció interconfessional, Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya; Claret; Societats Bíbliques Unides, 1993.

Biblia de Jerusalén. Bilbao: Desclée de Brouwer, 1998. (Nova edició revisada i augmentada).

BOFARULL, MANUEL DE, *Proverbis Arabes extrets d'un manuscrit català del segle XIV*, Barcelona: L'Avenç, 1891. (Extracte de la revista *L'Avenç*), pp. 5-14.

CALDERS I ARTÍS, TESSA, *El Príncep i el Monjo, d'Abraham ben Šemuel ha-Levi ibn Ḥasday*, Sabadell: AUSA, 1987. (*Orientalia Barcinonensia*, 2).

CANO, MARÍA JOSÉ, *Selomoh Ibn Verga. La vara de Yehudah (Sefer Šebet Yehudah)*, Barcelona: Riopiedras, 1991. (Biblioteca Nueva Sefarad, 16).

CHOURAQUI, ANDRÉ, *Bahya ibn Paqûda. Introduction aux devoirs des coeurs*, París: Desclée de Brouwer, 1950.

COROMINES, JOAN, *Guillem de Cervera. Versos proverbials*, Barcelona: Curial, 1991. (Autors catalans antics, 9).

DANBY, HERBERT, *The Mishnah*, Oxford: University; Londres: Cumberlege, 1933.

DÍAZ-MAS, PALOMA; MOTA, CARLOS (ed.), *Sem Tob de Carrión. Proverbios morales*, Madrid: Cátedra, 1998.

DIVISION OF CHRISTIAN EDUCATION OF THE NATIONAL COUNCIL OF CHRIST IN THE UNITED STATES OF AMERICA, *Holy Bible. New Revised Standard Version Bible*, Nashville: Thomas Nelson, 1989.

ELLIGER, KARL; RUDOLPH, WILLHELM (ed), *Biblia hebraica stuttgartensia*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990⁴.

EPSTEIN, ISIDOR (ed), *The Babilonian Talmud*, Londres: Soncino, 1938.

ESPADALER, ANTON MARIA; CASTELLÓ, ELOI, *Cançoners dels Comtes d'Urgell*, Lleida: Universitat de Lleida; Institut d'Estudis Ilerdencs, 1999.

FARSTAD, ARTHUR (dir.), *Holy Bible. The New King James Version: Containing the Old and New Testaments*, Nashville: Thomas Nelson, 1982.

FELIU I MABRES, EDUARD; RIERA I SANS, JAUME, *Poemes hebraics de jueus catalans (Segles XI-XV)*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1976, pp. 139-148.

FELIU I MABRES, EDUARD, “Tria de poemes de Mossé Natan en versió catalana. Edició crítica del text hebreu”, a: AAVV, *Constitució de l'Associació d'estudiosos del judaisme català*, Tàrraga: Museu Comarcal, 1985, pp. 29-47.

FONT ESTELA, JORDI, *Tres sátiras de Maimón Gallipapa: traducción y estudio*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2006. (Catalonia Hebraica, 10).

FORCANO, MANUEL, “La Safata d'argent de Iossef Ezobi”, *Anuari de Filologia. Estudis Hebreus i Arameus*, 20, 1997, secció E, num. 7, pp. 67-79.

FOX, MICHAEL V., *Proverbs 1-9. A New Translation with Introduction and Commentary*, Nova York; Londres; Toronto; Sidney; Auckland: Doubleday, 2000.

GALMÉS, SALVADOR, *Proverbis de Ramon. Mil proverbis. Proverbis d'ensenyament*, Palma de Mallorca: Diputació Provincial de Balears; Institut d'Estudis Catalans, 1928.

GARCÍA CALVO, AGUSTÍN (ed.), *Don Sem Tob: Glosas de Sabiduría o Proverbios Morales y otras rimas*, Madrid: Alianza, 1974.

GARCÍAS PALOU, SEBASTIÁN, *Proverbis de Ramon*, Madrid: Editora Nacional, 1978.

GOLLANCZ, HERMANN, *Shekel Hakodesh (The Holy Shekel) of Joseph Kimchi*, Londres; Nova York: Oxford University, 1919.

GONZÁLEZ LLUBERA, IGNASI (trad.), *Josep ben Meir ibn Sabara. Llibre d'ensenyaments delectables. Sèfer Xaaixuim*, Barcelona: Alpha, 1931.

_____ (ed.), *Santob de Carrión. Proverbios Morales*, Cambridge: Cambridge University, 1947.

GONZALO MAESO, DAVID, *Selomó ibn Gabirol. Selección de perlas. Mivhar ha-peninim. (Máximas morales, sentencias e historietas)*, Barcelona: Ameller, 1977.

חותר, אסתר, ר' משה נתן משורר יהודי-ספרדי בן המאה ה-17, רמת גן, 2000.

KASTEN, LLOYD (ed.), *Seudo Aristóteles. Poridat de las poridades*, Madrid: [s.n.], 1957.

LACARRA, MARÍA JESÚS; DUCAY, ESPERANZA, *Pedro Alfonso. Disciplina clericalis*, Saragossa: Guara, 1980.

LEÓN TELLO, PILAR, *Yosef ha-Kohen. El valle del llanto ('Emeq ha-Bakha). Crónica hebrea del siglo XVI*, Barcelona: Riopiedras, 1989. (Biblioteca Nueva Sefarad, 13)

לוין, ישראל, שירי הקודש של אברהם אבן עזרא, ירושלים: האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, 1975-1980.

LLABRÉS, GABRIEL, *Doctrina Moral del mallorquí en Pax, autor del sigle XV*, Palma de Mallorca: Felip Guasp, 1889.

_____, *Jahuda Bonsenyor. Llibre de paraules e dits de savis e filòsofs. Los proverbis de Salomó. Lo llibre de Cató*, Palma de Mallorca: Joan Colomar y Salas, 1889.

_____, *Estudi històric y literari sobre'l Cançoner dels Comtes d'Urgell*, Barcelona: Societat Catalana de Bibliòfils, 1907.

_____, *Libre de Saviesa del rey en Jacme d'Aragó*, Barcelona: [s.n.], 1908.

LLOBET I PORTELLA, JOSEP MARIA, *Algunes notícies sobre els jueus de Tàrrrega. 1303-1486*, Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1984. (Publicacions de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, 60).

LOMBA FUENTES, JOAQUÍN, *La corrección de los caracteres de Ibn Gabirol*, Saragossa: Universidad de Zaragoza, 1990.

_____, *Ibn Paquda. Los deberes de los corazones*, Madrid: Fundación Universitaria Española, 1994.

לונזאנו, מנחם די, ספר דרך חיים. כולל שירים בחכמה מוסר ומדות עם פירוש משובץ בהלכה ואגדה, לבוב, 1930.

_____, שתי ידות, ירושלים, 1969.

LÓPEZ DE MENESES, AMADA, *Documentos acerca de la peste negra en los dominios de la Corona de Aragón*, Saragossa: Heraldo de Aragón, 1956.

_____, "Una consecuencia de la peste negra en Cataluña: el pogrom de 1348", a: *Sefarad*, 19, 1959, pp. 92-131.

_____, “Una consecuencia de la peste negra en Cataluña: el pogrom de 1348. Apéndices. (Documentos inéditos)”, *Sefarad*, 19, 1959, pp. 321-364.

MAGDALENA NOM DE DÉU, JOSÉ RAMÓN (trad.), *Jafudà Bonsenyor. Libro de palabras y dichos de sabios y filósofos*, Barcelona: Riopiedras, 1990.

MEMBERS OF THE CATHOLIC BIBLICAL ASSOCIATION OF AMERICA, *The New American Bible: Translated from the Original Languages with Critical Use of All the Ancient Sources: With Textual Notes on Old Testament Readings*, Paterson, Nova Jersey: St. Anthony Guild, 1970.

MUNTANÉ I SANTIVERI, JOSEP XAVIER, *Fonts per a l'estudi de l'aljama jueva de Tàrrega. Documents i regesta*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2006. (Catalonia Hebraica, 8).

NAVARRO PEIRÓ, ANGELES, *Los cuentos de Sendebár*, Sabadell: AUSA, 1988. (Orientalia Barcinonensia, 6).

The New Jerusalem Bible, Londres: Darton, Longman & Todd; Garden City, Nova York: Doubleday, 1985.

קאבאק, יוסף יצחק, ספר גנזי נסתרות בו נאספו העתקות מתוך כתבי יד עם הערות מאת חכמי זמננו, באמבערג, 1872.

[KOBAK, JOSEPH, *Ginse Nistaroth. Handschriftliche Editionen aus der jüdischen Literatur. Unter Mitwirkung mehrerer Gelehrten*, Bamberg: Selbstvlg., 1872.]

RAHLFS, ALFRED (ed.), *Septuaginta*, Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1984⁹.

RÉGNÉ, JEAN, *History of the Jews in Aragon. Regesta and Documents 1213-1327*, Jerusalem: Magnes, Hebrew University, 1978.

RENYÉ, JOSEP, *Ramon Llull. Llibre dels mil proverbis*, Fondarella: Palestra, 1989.

RUBIÓ I LLUCH, ANTONI (ed.), *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1908, vol. 1.

SARRET I PONS, LLUÍS, *Privilegis de Tàrrrega*, Tàrrrega: Camps Calmet, 1930.

SCHWAB, MOÏSE (trad.), *Le Talmud de Jérusalem*, Paris: G.-P. Maisonneuve et Larose, 1969.

SHEPARD, SANFORD (ed.), *Sem Tob. Proverbios morales*, Madrid: Castalia, 1985.

SOCIETÀ BIBLICA DI GINEVRA, *La Sacra Bibbia Nuova Riveduta*, Ginebra, 1994.

שטיינזולץ, עדין, *תלמוד בבלי*, ירושלים: המכון הישראלי לפרסומים תלמודיים, 1982-2001.

STURM, HARLAN, *The Libro de los Buenos Proverbios. A Critical Edition*, Lexington: University of Kentucky, 1970.

טופרובסקי, י., *רבי יהודה אלחריזי*. תחכמוני, תל אביב: מחברות לספרות בסיוע מוסד הרב קוק, 1952.

Traduction œcuménique de la Bible, París: Cerf; Les Bergers et les Mages, 1985. (Reimpressió).

TAYLOR, CHARLES, *Sayings of the Jewish Fathers comprising Pirque Aboth in Hebrew and English with notes and excursus*, Nova York: Ktav, 1969².

VALLE RODRÍGUEZ, CARLOS DEL, *La Misna*, Salamanca: Sígueme, 1997².

_____ (ed.), *Judá ben Shēlomo al-Ḥarizi. Las asambleas de los sabios (Taḥkēmoni)*, Múrcia: Universidad de Murcia, 1988.

VARELA MORENO, MARÍA ENCARNACION, *Versos para la sana conducción del cuerpo; versos para la conducción del alma de Sem Tob Ibn Falaquera*, Granada: Servicio de Publicaciones. Campus Universitario de Cartuja, 1986.

WEBER, ROBERT (ed.), *Biblia sacra juxta vulgatam versionem*, Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1975².

WITTLIN, CURT J. (cur.), *Brunetto Latini. Llibre del Tresor, versió catalana de Guillem de Copons*, Barcelona: Barcino, 1971-1985.

שירמן, חיים, *השירה העברית בספרד ובפרובאנס*, ירושלים: מוסד ביאליק, 1960.

2. GRAMÀTIQUES, DICCIONARIS, CONCORDANCES I
MANUALS

AAVV, *Paleografía y diplomática*, UNED, 1991⁵.

אבן שושן, אברהם, *קונקורדנציה חדשה לתורה נביאים וכתובים*, ירושלים: קרית ספר, 1989.

ALCOVER, ANTONI MARIA; MOLL, FRANCESC DE BORJA, *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca: Moll, 1993⁹.

ALONSO SCHÖKEL, LUIS, *Diccionario bíblico hebreo-español*, Madrid: Trotta, 1994.

BADIA I MARGARIT, ANTONI, *Gramàtica de la llengua catalana: descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994.

BASSOLS DE CLIMENT, MARIÀ, *Glossarium mediæ latinitatis Cataloniae*, Barcelona: Universitat de Barcelona; Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Institución Milà i Fontanals, 1960.

BEIT-ARIÉ, MALACHI; SIRAT, COLETTE, *Manuscrits médiévaux en caractères hébraïques portant des indications de date jusqu'à 1540. Tome 1. Planches*. París: Centre National de la Recherche Scientifique; Jerusalem: Israel Academy of Sciences and Humanities, 1972.

BEIT-ARIÉ, MALACHI, *Hebrew codicology: tentative typology of technical practices employed in Hebrew dated medieval manuscripts*, Jerusalem: Israel Academy of Sciences and Humanities, 1981².

_____, “Palaeographical Identification of Hebrew Manuscripts; Methodology and Practice”, a: *Jewish Art*, 12-13, Jerusalem, 1986-1987, pp. 15-44.

BLECUA, ALBERTO, *Manual de crítica textual*, Madrid: Castalia, 1983. (Literatura y sociedad, 33).

BROWN, FRANCIS; DRIVER, S. R.; BRIGGS, CHARLES A., *The Brown-Driver-Briggs Hebrew and English Lexicon: with an Appendix containing the Biblical Aramaic*, Peabody, Massachusetts: Hendrickson, 1996.

CAPPELLI, ADRIANO, *Dizionario di abbreviature latine ed italiane*, Milà: Ulrico Hoepli, 2005⁶.

COROMINES, JOAN, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona: Curial, 1992⁶.

ESPINAL, MARIA TERESA, *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona; València: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona; Publicacions de la Universitat de València; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006².

FRANQUESA I LLUELLES, MANUEL, *Diccionari de sinònims Franquesa*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998². (5a reimpressió, del 2007).

FREEDMAN, DAVID NOEL (dir.), *The Anchor Bible Dictionary*, Nova York; Londres; Toronto; Sidney; Auckland: Doubleday, 1992.

GESENIUS, WILHELM; KAUTZSCH, EMIL, *Gesenius' Hebrew Grammar*, Oxford: Clarendon, 1910².

Gran Diccionari de la llengua catalana, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998. (Primera reimpressió, del 2000).

GRIERA, ANTONI, *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, Barcelona: Polígrafa, 1966-1970.

HABERMAN, ABRAHAM MEIR, *Title pages of Hebrew Books*, Safed: Museum of Printing Art, 1969.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona: Edicions 62; Enciclopèdia Catalana, 2007². (Segona impressió).

JOÜON, PAUL, *Grammaire de l'hébreu biblique*, Roma: Institut Biblique Pontifical, 1923. (Reimpressió fotomecànica de 1987).

KAYSERLING, MEYER, *Biblioteca Española-Portuguesa-Judaica. Dictionnaire bibliographique des auteurs juifs, de leurs ouvrages espagnols et portugais et des œuvres sur et contre les juifs et le judaïsme*, Estrasburg: J. Trubner, 1890, p. 8.

KLEIN, ERNEST, *A Comprehensive Etymological Dictionary of the Hebrew Language for readers of English*, Jerusalem: Carta; University of Haifa, 1987.

KOEHLER, LUDWIG; BAUMGARTNER, WALTER, *Lexicon in Veteris Testamenti libros*, Leiden: Brill, 1958².

LAMBDIN, THOMAS O., *Introduction to Biblical Hebrew*, Londres: Darton; Longman; Todd, 1998. (13a reimpressió).

LISOWSKY, GERHARD, *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament: nach dem von Paul Kahle in der Biblia Hebraica edidit Rudolf Kittel besorgten Masoretischen Text*, Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1958.

La paléographie hébraïque médiévale. Colloques internationaux du Centre National de la Recherche Scientifique. Paris 11-13 septembre 1972, París: Centre National de la Recherche Scientifique, 1972.

PABÓN S. DE URBINA, JOSÉ M., *Diccionario manual griego-español con un apéndice gramatical*, Barcelona: Biblograf, 1994¹⁷. (Reimpressió).

PÉREZ FERNÁNDEZ, MIGUEL, *La lengua de los sabios*, Estella: Verbo Divino, 1992.

PEY ESTRANY, SANTIAGO, *Diccionari de sinònims, idees afins i antònims*, Barcelona: Teide, 1980⁵.

RASPALL, JOANA; MARTÍ, JOAN, *Diccionari de frases fetes*, Barcelona: Edicions 62, 2001⁵.

RUAIX I VINYET, JOSEP, *Català complet. Curs superior de llengua. Volum 2: Morfologia i sintaxi*, Moià: J. Ruaix, 2000. (Reimpressió corregida).

_____, *Català complet. Curs superior de llengua. Volum 3: Lèxic i estilística*, Moià: J. Ruaix, 1998.

SÁENZ-BADILLOS, ANGEL, *Historia de la Lengua Hebrea*, Sabadell: AUSA, 1988.

SAENZ-BADILLOS, ANGEL; TARGARONA, JUDIT, *Diccionario de autores judíos (Sefarad. Siglos X-XI)*, Còrdova: El Almendro, 1988.

SEVA I LLINARES, ANTONI (dir.), *Diccionari llatí-català*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1993. (4a reimpressió, del 2002).

SOLÀ, JOAN (dir.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona: Empúries, 2002³.

TARGARONA BORRÁS, JUDIT, *Diccionario Hebreo-Español*, Barcelona: Riopiedras, 1995.

TISSERANT, EUGENIUS, *Specimina codicum orientalium*, Oxford: Parker; Roma: Pustet, 1914.

TORRAS I RODER GAS, JOSEP (red. en cap), *Diccionari castellà-català*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989². (1a reimpressió, del 1990)

SOKOLOFF, MICHAEL, *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic of the Talmudic and Geonic Periods*, Ramat Gan: Bar Ilan University; Baltimore: Johns Hopkins University, 2002.

WALTKE, BRUCE; O'CONNOR, MICHAEL, *An Introduction to Biblical Hebrew Syntax*, Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1990.

XURIGUERA, JOAN BAPTISTA, *Els verbs catalans conjugats*, Barcelona: Claret, 1982¹².

YARDENI, ADA, *The Book of Hebrew script: history, palæography, script styles, calligraphy & design*, Londres: The British Library; New Castle: Oak Knoll, 2002.

YERUSHALMI, YOSEF HAYIM, *Haggadah and History. A panorama in facsimile of five centuries of the printed haggadah*, Filadèlfia: The Jewish Publication Society of America, 1975.

3. REPERTORIS DOCUMENTALS I BIBLIOGRÀFICS

AAVV, *Manuscrits Orientaux. Catalogues des Manuscrits hébreux et samaritains de la Bibliothèque Impériale*, París: Imp. Impériale, 1886.

BEIT-ARIÉ, MALACHI; SIRAT, COLETTE, *Manuscrits médiévaux en caractères hébraïques portant des indications de date jusqu'à 1540. Tome 2. Notices. Bibliothèques de France et d'Israël. Manuscrits de petit format jusqu'à 1470*. París: Centre National de la Recherche Scientifique; Jerusalem: Israel Academy of Sciences and Humanities, 1979.

FELIU I MABRES, EDUARD; CASANELLAS, PERE, “Bibliografia sobre la història dels jueus de la Corona de Catalunya-Aragó i Provença: 1985-1994”, *Tamid*, 1, 1997, pp. 157-265.

HIRSCHFELD, HARTWIG, *Descriptive Catalogue of the Hebrew Mss. of the Montefiore Library*, Londres: Mac Millan, 1904.

RIERA I SANS, JAUME, “Estudis sobre el judaisme català. Anys 1970-1984”, *Calls*, 1, 1986, pp. 93-132.

_____, “Estudis sobre el judaisme català. Anys 1929-1969”, *Calls*, 2, 1987, pp. 181-209.

_____, “Estudis sobre el judaisme català. Anys 1836-1928”, *Calls*, 3, 1988-1989, pp. 103-105.

_____, “Estudis forasters sobre el judaisme català. Fins a l'any 1929”, *Calls*, 4, 1990, pp. 95-161.

SASSOON, DAVID SOLOMON; DAVID, OHEL, *Descriptive catalogue of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the Sassoon Library*, Oxford: Oxford University, 1932.

WEISZ, MIKSA, *Néhai dr. Kaufmann Dávid tanár könyvtárának héber kéziratái és könyvei. Összeáll. és ismerteti. [Katalog der hebräischen Handschriften und Bücher in der Bibliothek des Professors Dr. David Kaufmann s[eiligen] A[ndenken] beschrieben von Dr. Max Weisz]*, Budapest: Adolf Alkalay, 1906.

4. ESTUDIS

AAVV, *Histoire littéraire de la France. 27: Quatorzième siècle*, París: Librairie universitaire; H. Welter, 1900, pp. 726-728.

ABBAGNANO, NICOLA, *Historia de la filosofía*, Barcelona: Hora, 1982³.

ALSINA, TERESA, “Vida i obra de Mossé Natan”, a: AAVV, *Constitució de l'Associació d'estudiosos del judaisme català*, Tàrrrega, Museu Comarcal, 1985, pp. 15-21.

ALTMANN, ALEXANDER (ed.), *Jewish medieval and renaissance Studies*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University, 1967.

ALONSO SCHÖKEL, LUIS, *Hermenéutica de la palabra. II. Interpretación literaria de textos bíblicos*, Madrid: Cristiandad, 1987.

AMADOR DE LOS RÍOS, JOSÉ, *Estudios históricos, políticos y literarios sobre los judíos de España*, Madrid: M. Díaz, 1848, pp. 289-291.

_____, *Historia crítica de la literatura española*, Madrid: José Fernández Cancela, 1863, tom 4, pp. 471-473.

ANTONIO, NICOLÁS, *Bibliotheca Hispana Vetus sive Hispani scriptores qui ab Octaviano Augusti ævo ad annum Christi MD floruerunt*, Madrid: Apud viudam et heredes D. Ioachimi Ibarræ, 1788, vol. 2.

ASSIS, YOM TOV, *The Golden Age of Aragonese Jewry. Community and Society in the Crown of Aragon, 1213-1327*, Londres; Portland: Littman Library of Jewish Civilization, 1997.

BADIAS, JAUME; SAULA, ORIOL, “Les excavacions arqueològiques del jaciment del Molí del Codina de Tàrraga: Possible emplaçament de l’antiga sinagoga de la primera meitat del segle XIV”, *Tamid*, 2, 1999, pp. 161-185.

BAER, YITZHAK, *Historia de los judíos en la España cristiana*, Madrid: Altalena, 1981.

BARJAU, MARIA ESPERANÇA; CALDERS, TESSA, “Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana”, *Anuari de Filologia*, 15, 1992, secció E, núm. 2, pp. 57-60.

_____, “Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana (2)”, *Anuari de Filologia*, 15, 1992, secció E, núm. 3, pp. 158-172.

_____, “Breus notes sobre transcripció”, *Anuari de Filologia*, 20, 1997, secció E, núm. 7, pp. 121-126.

BATLLE I GALLART, CARME, *L’expansió baixmedieval (segles XIII-XV)*, Barcelona: Edicions 62, 1999. (1a edició en rústica).

_____; VINYOLES I VIDAL, TERESA, *Mirada a la Barcelona medieval des de les finestres gòtiques*, Barcelona: Dalmau, 2002. (Col·lecció Bofarull, 6)

_____, *Fires i mercats. Factors de dinamisme econòmic i centres de sociabilitat (segles XI a XV)*, Barcelona: Rafael Dalmau, 2004.

BEJARANO ESCANILLA, ANA MARÍA, “Šelomoh ben Reuben Bonafed, poeta y polemista”, *Anuari de Filologia*, 14, secció E, Estudis Hebreus i Arameus, 1, 1991, pp. 87-101.

BEN SASSON, MENAHEM, “Firkovitch Second Collection. Notes on historical and halakhik material”, *Jewish Studies*, 31, 1991, pp. 47-67.

BERLIN, ADELE, *The Dynamics of Biblical Parallelism*, Bloomington; Indianàpolis: Indiana University, 1985.

BERLINER, ABRAHAM; HOFFMANN, DAVID (ed.), *Ozar tob. Hebräische beilage zum Magazin für die Wissenschaft des Judenthums*, Berlín: Julius Benzian, 1880.

BOFARULL I MASCARÓ, PRÒSPER DE, *Documentos literarios en antigua lengua catalana (siglos XIV y XV)*, Barcelona: En la imprenta del Archivo, 1857. (Colección de documentos inéditos del Archivo general de la Corona de Aragón, 13).

BOHIGAS I BALAGUÉ, PERE, *Sobre manuscrits i biblioteques*, Montserrat: Abadia de Montserrat, 1985.

BRAMON, DOLORS, *Contra moros i jueus. Formació i estratègia d'unes discriminacions al País Valencià*, València: Eliseu Climent, 1981.

CANO, MARÍA JOSÉ, “Estudio preliminar”, a: JOSÉ MARÍA MILLÁS VALLICROSA, *Šelomó ibn Gabirol como poeta y filósofo*, Granada: Universidad de Granada, 1993, pp. IX-XXXIX.

CARDONER PLANAS, ANTONI, “Nuevos datos acerca de Jafuda Bonsenyor”, *Sefarad*, 4, 1944, pp. 287-293.

CARRERAS, RICARDO, “La comarca de Morella. Catí. Los claros linajes”, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 9, 1928, pp. 313-321.

CASANOVAS, JORDI, “Dues notes d’epigrafia hebraica medieval”, *Tamid*, 2, 1999, pp. 191-200.

CLUA, MARIA, “Les fosses comunes del fossar dels jueus de Tàrrega, testimoni de la realitat monetària de mitjan segle XIV”, *Urtx*, 23, 2009, pp. 140-155.

COLET, ANNA; RUIZ, JORDI; SAULA, ORIOL; SUBIRÀ, M. EULÀLIA, «Les fosses comunes de la necròpolis medieval jueva de les Roquetes, Tàrrega», *Urtx*, 23, 2009, pp. 104-123.

COMAS I PUJOL, ANTONI, “Introducció al llibre de *Mil proverbis*” a: RAMON LLULL, *Obres essencials*, Barcelona: Selecta, 1957, vol. 1.

_____, *Assaigs sobre literatura catalana*, Barcelona: Tàber, 1968.

CONCA, MARIA; GUIA, JOSEP, *Els primers reculls de proverbis catalans*, Montserrat; Ajuntament de Bellpuig: Abadia de Montserrat, 1996.

COPLESTON, FREDERICK, *Historia de la filosofia*, Barcelona: Ariel, 1984.

CORTÈS, ENRIC, “Una poesia cabalística desconeguda i uns fragments d’Ibn Guiat procedents de l’Arxiu Diocesà de Girona”, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 2, 1983, pp. 7-21.

_____, “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l’Arxiu Diocesà de Girona I”, *Revista Catalana de Teologia*, 7, 1982, pp. 1-56.

_____, “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l’Arxiu Diocesà de Girona II”, *Revista Catalana de Teologia*, 9, 1984, pp. 83-101.

_____, “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l’Arxiu Diocesà de Girona III”, *Revista Catalana de Teologia*, 10, 1985, pp. 31-52.

DAN, JOSEPH, “Ethical Literature”, a: *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 6, col. 922-932.

_____, *Jewish Mysticism and Jewish Ethics*, Seattle; Washington: University of Washington, 1986.

DAVID, ABRAHAM, “Moses (ben Nethanel) Nathan”, a: *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, vol. 12, col. 432-433.

דאווידזאן, ישראל, אוצר השירה והפיוט מזמן חתימת כתבי הקדש עד ראשית תקופת ההשכלה, ניו יורק: כחו, 1970, vol. 4.

DÍAZ ESTEBAN, FERNANDO, “Documentos latinohebreos del Archivo de la Iglesia de Santa María del Mar de Barcelona”, *Boletín de la Asociación Española de Orientalistas*, 9, 1973, pp. 151-172.

DÍEZ-MACHO, ALEJANDRO, “Un ms. yemení de la Biblia babilónica”, *Sefarad*, 17, 1957, pp. 237-279.

_____, *Manuscritos hebreos y arameos de la Biblia*, Roma: Institutum Patristicum Augustinianum, 1971.

DURAN I SANPERE, AGUSTÍ, “Documents aljamiats de jueus catalans”, *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 5, 1918-1919, pp. 132-148.

_____, *Llibre de Cervera*, Tàrraga: Camps, 1972.

_____ ; SCHWAB, MOÏSE, “Les juifs à Cervera et dans d’autres villes catalanes”, *Sefarad*, 34, 1974, pp. 79-114.

EPSTEIN, ISIDORE, *The «responsa» of rabbi Solomon ben Adreth of Barcelona (1235-1310) as a source of the history of Spain*, Nova York: Ktav, 1925.

FELIU I MABRES, EDUARD, «Els acords de Barcelona de 1354», *Calls*, 2, 1987, pp. 145-179.

FISCHEL, WALTER JOSEPH, “Sassoon”, a: *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 14, col. 896-901.

FONT I RIUS, JOSEP MARIA, *Els Usos i Costums de Tàrrrega*, Tàrrrega: Ajuntament de Tàrrrega; Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega; Museu Comarcal de l’Urgell, 1992.

GIMENO BLAY, FRANCISCO M., “Produir llibres manuscrits catalans (segles XII-XV)”, a: BADIA, LOLA; CABRÉ, MÍRIAM; MARTÍ, SADURNÍ, *Literatura i cultura a la Corona d’Aragó (segles XIII-XV). Actes del III Col·loqui «Problemes i Mètodes de Literatura Catalana Antiga». Universitat de Girona, 5-8 juliol de 2000*, Montserrat, Abadia de Montserrat, 2002, pp. 115-149.

GUTWIRTH, ELEAZAR, “Widows, Artisans and the *Issues of Life: Hispano-Jewish Bourgeois Ideology*”, a: COOPERMAN, BERNARD DOV (ed.), *In Iberia and Beyond. Hispanic Jews between Cultures. Proceedings of a Symposium to Mark the 500th Anniversary of the Expulsion of Spanish Jewry*, Newark: University of Delaware; Londres: Associated University, 1998, pp. 143-173.

HABERMAN, ABRAHAM MEIR, “Halberstam, Solomon (Zalman) Ḥayyim”, *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 7, col. 1176-1177.

HERNANDO I DELGADO, JOSEP, “Una biblioteca privada pluridisciplinar del segle XIV. La biblioteca del jurista Ramon Vinader (†1351)”, *Acta historica et archæologica mediævalia*, 16-17, 1995-1996, pp. 9-32.

_____, “Obres de Ramon Llull en biblioteques privades de la Barcelona del segle XV”, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 25, 2006, pp. 267-345.

יָלִין, דּוֹד, תּוֹרַת הַשִּׁירָה הַסְּפָרְדִית, ירושלים: מאגנס, האוניברסיטה העברית, 1978.

INSTITUT D’ESTUDIS CATALANS. SECCIÓ FILOLÒGICA, “Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs al català (publicat per acord del 21 de desembre de 1989)”, a: IEC, *Documents de la Secció Filològica I*, Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1990, pp. 141-158.

IZQUIERDO BENITO, RICARDO (coord.), *La sociedad medieval a través de la literatura hispanojudía. VI Curso de Cultura Hispano-judía y Sefardí de la Universidad de Castilla-La Mancha*, Conca: Universidad Castilla-La Mancha, 1998.

JUNYENT, EDUARD, “Repertorio de noticias sobre manuscritos catalanes entresacadas de algunos inventarios de la *Curia Fumada* de Vich”, *Analecta Sacra Tarraconensia*, 16, 1943, pp. 57-86.

KASTEN, LLOYD, “Several observations concerning «lo libre de Saviesa», attributed to James I of Aragon”, *Hispanic Review*, 2, 1934, pp. 70-73.

KLEIN, ELKA, *Hebrew Deeds of Catalan Jews, 1117-1316*, Barcelona: Societat Catalana d’Estudis Hebraics; Patronat Municipal Call de Girona, 2004.

LACAVE, JOSÉ LUIS (ed.), *Los Judíos del reino de Navarra: documentos hebreos (1297-1486)*, Pamplona: Gobierno de Navarra, Departamento de Educación y Cultura, 1998.

לאנדסהוטה, אליעזר ליזר מאיר, עמודי העבודה. ראשי הפייטנים ומעט מתולדותיהם על סדר אלפא ביתא עם מספר פיוטיהם הנמצאים בספרי תפלות מנהג פולין, אשכנז, ספרד, רומא, קרפינטרץ, אלגזאייר, מהם בדפוס ומהם בכתבי ידות, ברלין: ברנסטין, 1857, vol. 1.

[LANDSHUTH, ELIEZER LEIZER, *Amude ha-Aboda (Columnæ cultus). Onomasticon auctorum hymnorum hebræorum eorumque carminum, cum notis biographicis et bibliographicis e fontibus excusis et mss*, Berlín: G. Bernstein, 1857, vol. 1.]

LAZAR, MOSHÉ, “Epithalames bilingues hébraïco-romans dans deux manuscrits du XVe siècle”, a: CLUZEL, IRÉNÉE; PIROT, FRANÇOIS (ed.), *Mélanges de philologie romane dédiés à la mémoire de Jean Boutière (1899-1967)*, Lieja: Soledi, 1971, vol. 1, pp. 333-346.

LLOBET I PORTELLA, JOSEP MARIA, “El català parlat pels jueus de Cervera a la segona meitat del segle XIV”, *Espacio, Tiempo y Forma. Serie III. Historia Medieval*, 6, 1993, pp. 425-446.

_____, “Uns versos inèdits de Mossé Natan, jueu de Tàrrega (segle XIV)”, *Urtx*, 9, 1996, pp. 135-138.

_____, “Llibres esmentats en alguns inventaris notariais cerverins del segle XV”, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 16, 1997, pp. 405-415.

_____, “Mossé Natan, valedor dels jueus de Tàrrega (segle XIV)”, *Urtx*, 14, 2001, pp. 148-150.

_____, “Notícies de llibres als documents de Cervera (segles XIV i XV)”, *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 21, 2002, pp. 681-725.

_____, “Dades documentals sobre la comunitat jueva de Cervera a l’Edat Mitjana”, a: *II Congrés per a l’estudi dels jueus en els territoris de llengua catalana*, Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005, pp. 111-137.

LOEWINGER, DAVID SEMUEL, “Lonzano, Menahem ben Judah de”, a: *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 11, col. 486-487.

LOMBA FUENTES, JOAQUIN, “La filosofía judía en Zaragoza: de Ibn Gabirol a Ibn Paquda”, a: TARGARONA, JUDIT; SÁENZ-BADILLOS, ANGEL; IZQUIERDO, RICARDO (coord.), *Pensamiento y mística hispanojudía y sefardí*, Conca: Universidad de Castilla-La Mancha, 2001, pp. 25-68.

MADURELL I MARIMÓN, JOSEP MARIA, “Manuscritos trecentistas y cuatrocentistas”, *Hispania Sacra*, 4, 1951, pp. 401-466.

_____, *Manuscrits en català anteriors a la impremta (1321-1474). Contribució al seu estudi*, Barcelona: Associació Nacional de

Bibliotecaris, Arxivers i Arqueòlegs. Delegació de Catalunya i Balears, 1974.

MAGDALENA NOM DE DÉU, J. RAMON, “Les aljames catalanes segons les fonts hebraiques. (Aspectes de la vida i les institucions dels jueus catalans als segles XIII i XIV reflectits als «*responsa*» rabínics)”, a: SALLERAS, MARCEL (ed.), *El debat intercultural als segles XIII i XIV. Actes de les I Jornades de Filosofia Catalana. Girona, 25-27 d'abril de 1998*, Girona: Col·legi Universitari de Girona; Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1989, pp. 201-213.

MARX, ALEXANDER, “Gabirol’s Authorship of the Choice of Pearls and the Two Versions of Joseph Kimhi’s Shekel Hakodesh”, *Hebrew Union College Annual*, 4, 1927, pp. 433-448.

MILLÀS I VALLICROSA, JOSEP MARIA, *Documents hebraics de jueus catalans*, Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1927. (Memòries de l’Institut d’Estudis Catalans. Secció històrico-arqueològica, 1, fasc. 3).

_____, *La poesía sagrada hebraicoespañola*, Madrid: Centro Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Arias Montano, 1940.

_____, *Literatura hebraicoespañola*, Barcelona: Labor, 1968.

MOLINA, ANGEL LUIS, “El juego de dados en la edad media”, *Murgetana*, 100, 1999, pp. 95-104.

MORTARA GARAVELLI, BICE, *Manuale di retorica*, Milà: Bompiani, 1995.

MUNTANÉ I SANTIVERI, JOSEP XAVIER, “*Les cases que solien ésser dels jueus. Una aproximació al call de Tàrrega a través dels llibres d’estimes*”, *Urtx*, 19, 2006, pp. 105-123.

_____, “La pràctica del lloguer de bèsties entre els jueus targarins a la fi del segle XV”, *Tamid*, 5 (2004-2005), 2007, pp. 65-85.

_____, “L’alimentació a l’aljama medieval de Tàrrega”, *Urtx*, 22, 2008, pp. 106-127.

_____, “Itinerari pels documents relatius a l’assalt del call de Tàrrega de l’any 1348”, *Urtx*, 23, 2009, pp. 158-179.

_____, “El patrimoni dels conversos als llibres de fiscalitat municipal de Cervera i Tàrrega durant el primer terç del segle XVI”, *Miscel·lània Cerverina*, 19, 2009, pp. 223-247.

NAVARRO PEIRÓ, ANGELES, *Narrativa hispanohebrea (Siglos XII-XV)*, Còrdova: El Almendro, 1988.

_____, *Literatura hispanohebrea (Siglos X-XIII). Panoràmica*, Còrdova: El Almendro, 1988.

OLMO, GREGORIO DEL; MAGDALENA, JOSÉ RAMÓN, “Documento hebreo-catalán de farmacopea medieval”, *Anuario de Filología*, 6, 1980, pp. 159-187.

PAGIS, DAN, *Hebrew poetry of the Middle Ages and the Renaissance*, Berkeley: University of California, 1991.

PEREZ CASTRO, FEDERICO, *Poesía secular hispano-hebrea*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto de Filología, 1989.

PIETERS, BERT, *De Akkoorden van Barcelona (1354). Historische en kritische analyse*, Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 2006. (Catalonia Hebraica, 9).

PLANES, JOSEP MARIA, “Breu aproximació als jueus de la Tàrrrega Medieval”, *Nova Tàrrrega*, 1987. (pp. sense numerar; separata).

פליישר, עזרא, משלי סעיד בן באבשאד, ירושלים : גרף-חן, 1971.

RABINOWITSCH, WOLF ZEEV, “Karlin”, *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 10, col. 792-794.

RIBERA FLORIT, JOSEP, “Un poema laudatori dedicat al rabí Jonà ben Abraham Gerundí”, *Anuario de Filología*, 10, 1984, pp. 147-153. (Separata).

RICH ABAD, ANNA, *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*, Barcelona: Fundació Noguera, 1999. (Estudis, 21).

RIERA I SANS, JAUME, *Cants de nocces dels jueus catalans*, Barcelona: Curial, 1974.

_____, *La crònica en hebreu de la Disputa de Tortosa*, Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974.

_____, «Literatura en hebreu dels jueus catalans», *Miscellania Barcinonensia*, 37, 1974, pp. 33-47.

_____; UDINA, FREDERIC, “Els documents en hebreu conservats a l’Arxiu de la Corona d’Aragó”, *Miscellania Barcinonensia*, 49, 1978, pp. 21-36.

_____, “Mossé Natan”, a: MOLAS, JOAQUIM; MASSOT I MUNTANER, JOSEP (dir.), *Diccionari de la literatura catalana*, Barcelona: Edicions 62, 1979, p. 490.

_____, “Un recull d’oracions en català dels conversos jueus (segle XV)”, *Estudis Romànics*, 16, 1980, pp. 49-97.

_____, “Les obres catalanes de Mossé Natan (segle XIV)”, a: MASSOT I MUNTANER, JOSEP (coord.), *Miscel·lània Pere Bohigas/1*, Amsterdam: Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes; Barcelona: Abadia de Montserrat, 1981, pp. 95-105. (Estudis de llengua i literatura catalanes, 3).

_____, “La conflictivitat de l’alimentació dels jueus medievals, segles XII-XV: alimentació i societat a la Catalunya medieval”, *Anuarios de estudios medievales*, Annex 20, 1988, pp. 295-311.

_____, *El Siddur en català dels conversos jueus (s. XV). Conservat a la Reial Acadèmia*, Barcelona: Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 1993.

_____, *Els poders públics i les sinagogues. Segles XIII-XV*, Girona: Patronat Call de Girona, 2006. (Girona Judaica, 3).

RIQUER, MARTÍ DE, *Història de la literatura catalana. Part Antiga*, Barcelona: Ariel, 1984, vol. 1.

ROCA, JOSEP MARIA, “Inventaris”, *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 13, 1928, pp. 306-316.

RODRÍGUEZ DE CASTRO, JOSEPH, *Biblioteca Española. Tomo primero, que contiene la noticia de los escritores rabinos españoles desde la epoca conocida de su literatura hasta el presente*, Madrid: Imp. Real de la Gazeta, 1781.

RODRIGUEZ-MOÑINO, ANTONIO, *Historia de una infamia bibliográfica. La de San Antonio de 1823. Realidad y leyenda de lo sucedido con los libros y papeles de don Bartolomé José Gallardo. Estudio bibliográfico*, Madrid: Castalia, 1965.

ROMANO, DAVID, “Documentos hebreos del siglo XIV, de Cataluña y Mallorca”, *Sefarad*, 34, 1974, pp. 289-312.

RUBIÓ I BALAGUER, JORDI, *Història de la literatura catalana*, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Abadia de Montserrat, 1984, vol. 1.

RUIZ, JORDI; SUBIRÀ, M. EULÀLIA, “Reconstrucció antropològica del pogrom de 1348 a Tàrraga”, *Urtx*, 23, 2009, pp. 126-137.

RUIZ I CALONJA, JOAN, *Retaule de la vida medieval. Textos catalans coetanis*, Barcelona: Barcanova, 1990.

SÁENZ-BADILLOS, ANGEL, *Literatura hebrea en la España medieval*, Madrid: Fundación Amigos de Sefarad; Universidad Nacional de Educación a Distancia, 1991.

SÁNCHEZ MARTÍNEZ, MANUEL, “Impuls comercial i financer entre el 1200 i el 1350: mercaders i bankers.”, a: AAVV. *Història Salvat de Catalunya*. Barcelona, Salvat, 1978, vol. 3, pp. 104-107.

_____, “La fiscalidad catalanoaragonesa y las aljamas de judíos en la época de Alfonso IV (1327-1336): los subsidios extraordinarios”, *Acta historica et archaeologica medievalia*, 31, 1982, pp. 91-141.

SANCHÍS I SIVERA, JOSEP, “Pintores medievales en Valencia”, *Estudis Universitaris Catalans*, 6, 1912, pp. 211-231.

_____, “Bibliología valenciana medieval”, *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, 3, 1930, pp. 33-56 i 81-155.

SANS I TRAVÉ, JOSEP MARIA, *Els templers catalans, de la rosa a la creu*, Lleida: Pagès, 1999.

SECALL I GÜELL, GABRIEL, *Les jueries medievals tarragonines*, Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1983.

SEGARRA I MALLA, JOSEP MARIA, *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions*, Tàrrrega: Museu Comarcal, 1984, vol. 1.

SEGURA I VALLS, JOAN, “Il·lustració al segle XV, costums, mobles, indumentaria, vocabulari”, *La Veu del Montserrat*, 9, 1886, pp. 360.

SERRA I VILARÓ, JOAN, *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, Bagà: Centre d'Estudis Baganesos, 1989.

STEINSCHNEIDER, MORITZ, *Jewish Literature from the eighth to the eighteenth Century with an Introduction on Talmud and Midrash. A Historical Essay*, Hildesheim: George Olm, 1967.

TORRES AMAT, FÉLIX, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes*, Barcelona: J. Verdaguer, 1836.

TOUS, JOAN, “Un equipo de arqueólogos en Tàrrega trata de localizar la sinagoga judía”, *Nova Tàrrega*, 1408, 1971. (pp. sense numerar).

_____, “Más precisiones sobre la sinagoga judía”, *Nova Tàrrega*, 1410, 1971. (pp. sense numerar).

_____, “Conclusiones sobre la Aljama judía de Tàrrega”, *Nova Tàrrega*, 1413, 1971. (pp. sense numerar).

TURULL I RUBINAT, MAX, “Intercanvi comercial, fira i mercat a Cervera entre 1136 i 1392”, *Miscel·lània Cerverina*, 7, 1991, pp. 19-39.

TURRÓ, JAUME, “La noblesa, la lírica, la caça i la cortesia”, *Mot so razo*, 3, 2004, pp. 7-15.

TWERSKY, ISADORE, *Rabbi Moses Nahmanides (Ramban): Explorations in His Religious and Literary Virtuosity*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University, 1983.

VAN DER LINDE, ANTONIUS, *Geschichte und Litteratur des Schachspiels*, Berlín: Julius Springer, 1874, pp. 177-179.

VILALLONGA, MARIÀNGELA, *La literatura llatina a Catalunya al segle XV. Repertori bio-bibliogràfic*, Montserrat: Abadia de Montserrat, 1993.

VILAR BONET, MARIA, *Els béns del Temple a la Corona d'Aragó en suprimir-se l'Orde (1300-1319)*, Barcelona: Fundació Noguera, 2000.

WATSON, WILFRED G. E, *Classical Hebrew Poetry. A Guide to its Techniques*, Sheffield: Sheffield Academic, 1986.

WAXMAN, MEYER, *A History of Jewish Literature*, Nova York: Thomas Yoseloff, 1960, vol. 2.

שירמן, חיים, תולדות השירה העברית בספרד הנוצרית ובדרום צרפת, ירושלים: מאגנס, האוניברסיטה העברית, 1997.

ZOBEL, MOSHE NAHUM, "Kaufmann, David", *Encyclopædia Judaica*, Jerusalem: Keter, 1978, vol. 10, col. 842-843.

ZUNZ, LEOPOLD, *Literaturgeschichte der synagogalen Poesie*, Berlín: L. Gerschel, 1865.

_____, *Zur Geschichte und Literatur*, Berlín: Louis Lamm, 1919.